

Sygn. akt I C 599/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Małgorzata Chomiuk

Protokolant st. sekr. sąd. Iwona Bierkat

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2015 r. w Siedlcach sprawy

z powództwa Parafii R.-Katolickiej pw. Narodzenia N.M.P. w M., B. N. (1)

przeciwko S. U., E. M.

o ustalenie

I. Ustala, że umowa, na podstawie której S. U. i E. M. nabyły od Parafii R. - Katolickiej pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w M. miejsce na grób położone na cmentarzu parafialnym w M. - kwatery II rząd E grób nr 3 jest nieważna;

II. Ustala, że S. U. i E. M. nie przysługują prawo do grobu położonego na cmentarzu parafialnym w M. kwatery II rząd E grób nr 3;

III. Kosztami procesu obciąża S. U. i E. M..

Sygn. akt I C 599/14

UZASADNIENIE

Parafia R. – Katolicka pw. Narodzenia N.M.P. w M. wniosła o ustalenie, że umowa, na podstawie której S. U. i E. M. nabyły miejsce na grób położony na cmentarzu parafialnym w M. (kw. II rząd E grób nr 3) jest nieważna, w związku z czym pozwany nie przysługują prawo do grobu.

W uzasadnieniu swego stanowiska powód wskazał, iż w dniu 15 stycznia 2014 r. został poinformowany o fakcie pochowania w zajętej grobie murowanej rodziny P. członka rodziny pozwanych. Z zapisów zawartych w księgach parafialnych wynikało, iż w grobie rodziny P. położonym na cmentarzu parafialnym w M. pochowane są następujące osoby: K. z S. P., J. P. (1), J. P. (2), K. P., T. z T. P., Z. P., T. S.. W 2000 r. B. N. (1) uiściła opłatę za przedmiotowy grobowiec za okres od 1996 – 2016 r. Powód wskazał, iż w dniu 2 marca 2012 r. miejsce do grobu zostało wykupione przez osoby obce w stosunku do B. N. (1) - tj. S. U. i E. M.. Dokładna mapa cmentarza i ewidencja grobów została wprowadzona dopiero w 2013 r. W wyniku braku prawidłowych oznaczeń przedmiotowy grób był błędnie oznaczony jako grób zaniedbany i przeznaczony do ponownej sprzedaży. W związku z tym został nabyty przez pozwanych. Powód powołując się na treść art. 7 ustawy o cmentarzach wskazał, że zarząd cmentarza nie miał prawa do dysponowania przedmiotowym miejscem do grobu, z uwagi na to, iż grób rodziny P. był grobem murowanym, a ponadto uiszczona została opłata za kolejne 20 lat. Tym samym umowa zawarta z pozwanymi jako sprzeczna z ustawą jest nieważna. Jednocześnie powód wskazał, iż jego interes prawny w wytoczeniu powództwa wynika z faktu, że był stroną dokonanej czynności prawnej, która jako nieważna powinna zostać wycofana z obrotu prawnego.

Pozwana S. U. poprzez swego pełnomocnika wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu swego stanowiska wskazała, iż przedmiotowy grób nie był grobem murowanym w rozumieniu ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r w sprawie wymagań jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków. Pozwana wskazała, iż wykupiony przez nią grób był grobem ziemnym. W trakcie prac związanych z budową grobowca i pomnika zauważalne było, iż poprzedni grób był grobem ziemnym, jedynie na powierzchni przykryty był płytą, na której stał pomnik. Pozwana wskazała, iż już od lat siedemdziesiątych przedmiotowy grób był opuszczony i zaniedbany. W momencie gdy na grobie została umieszczona informacja, że jest przeznaczony do ponownej sprzedaży pozwane zdecydowały się go nabyć. Przedmiotowy grób położony jest w pobliżu grobu rodziców pozwanych. Zdaniem pozwanych ostatni pochówek w tym grobie miał miejsce w latach pięćdziesiątych, a zatem ewentualne uprawnienia do tego grobu wygasły. Bez znaczenia jest przy tym uiszczenie opłaty przez B. N. (1). Tym samym strony zawierając umowę nie działały wbrew obowiązującym przepisom prawa. Pozwana podniosła, iż prawo do grobu nie jest jedynie prawem o charakterze majątkowym. Na pojęcie prawa do grobu składają się także elementy osobiste. Na poparcie tych twierdzeń pozwana przywołała stosowne orzecznictwo Sądu Najwyższego. W momencie, w którym w grobie złożone zostały szczątki męża pozwanej nabyła ona szereg uprawnień podmiotowych polegających m.in. na prawie kultywowania pamięci po zmarłym, a także prawo do pochowania w nim. Od tej chwili uprawnienia pozwanej podlegają ochronie przewidzianej w treści art. 24 par. 1 k.c. i nie mogą zostać naruszone lub podważone. Tym samym żądanie powództwa w ocenie pozwanej jest bezzasadne.

Pozwana E. M. przyłączyła się do stanowiska wyrażonego przez pełnomocnika S. U..

W dniu 21 października 2014 r B. N. (1) przystąpiła do sprawy po stronie powodowej.

Sąd ustalił, co następuje:

Do parafii rzymsko – katolickiej p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w M. przynależy cmentarz parafialny. Na tym cmentarzu znajdował się grób rodziny P.. (okoliczność bezsporna)

Z zapisów zawartych w księgach parafialnych wynikało, iż w grobie rodziny P. położonym na cmentarzu parafialnym w M. pochowane są następujące osoby: K. z S. P. zm. 1919 r, J. P. (1) zm. 1918 r (grób symboliczny), J. P. (2) zm. 1919 r, K. P. zm. 1921 r, T. z T. P. – 1924 r, Z. P. – zm. 1947 r, T. S. zm. 1956 r. Grób był grobem murowanym. Opłaty związane z prawem do przedmiotowego grobu były opłacane przez ojca B. N. (2). W dniu 11 maja 2000 r opłatę w kwocie 200 zł za „ przedłużenie własności grobu rodziny P. od 1996 r do roku 2016 uiściła B. N. (1), co zostało potwierdzone stosownym dowodem wpłaty. W Ostatnich latach B. N. grób swoich przodków odwiedzała raz – dwa razy w roku. (wyjaśnienia księdza M. S. składane w toku niniejszej sprawy, wyjaśnienia B. N. (1) składane w toku niniejszej sprawy, dowód wpłaty k. 6)

Grób rodziny P. sąsiedował z grobem rodziców S. U. i E. M.. Ponieważ grób ten zdaniem pozwanych był zaniedbany, w 2011 r postanowiły zwrócić się do zarządcy cmentarza z pytaniem czy możliwym jest wykupienie tego grobu. Po tej rozmowie zarządca cmentarza umieścił na grobie kartę z prośbą o kontakt osób dysponujących grobem. W dniu 2.03.2012 r zmarł T. U. - mąż S. U.. W tym dniu S. U. oraz jej siostra E. M. wykupiły u zarządcy cmentarza grób podwójny (oznaczony do likwidacji) za kwotę 5.000 zł oraz uiściły opłatę cmentarną związaną z pogrzebem w kwocie 100 zł. Grób ten miał być grobem urnowym, grobem rodzinnym. Ciało męża pozwanej zostało skremowane, a urna umieszczona w ziemi znajdującej się pod płytą istniejącego grobu. (wyjaśnienia S. U. i E. M. składane w toku niniejszej sprawy, dowód wpłaty k. 7, zeznania świadków: W. A., M. J., M. K., Z. Ł. złożone w dniu 19 grudnia 2014 r)

Grób męża pozwanej S. U. w obecnym kształcie powstał już po pogrzebie. Najpierw wybudowana została tzw. pieczara, a następnie postawiono pomnik. Podczas budowy szczątków osób pochodzących z rodziny P. nie odnaleziono. Grób z założenia urnowy był wybudowany jako płytki i nie było potrzeby wkopywania się w głąb ziemi. Obecna pieczara

posadowiona została na istniejącym obmurowaniu. (zeznanie świadków: K. W. i Z. H. złożone w dniu 19 grudnia 2014 r.)

Z dniem 1.02.2013 r zmieniła się osoba proboszcza parafii rzymsko – katolickiej p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w M.. (dekret – k. 5) Dokładna mapa cmentarza parafialnego i ewidencja grobów została wprowadzona dopiero w okresie od marca do sierpnia 2013 r. W listopadzie 2013 r B. N. (1) zgłosiła do zarządcy cmentarza parafialnego, że nie może odnaleźć grobu swojej rodziny – grób rodziny P.. Wskazała, iż w tym miejscu jest grób innej osoby. W zasobach dokumentów związanych z prowadzeniem cmentarza brak jest danych wskazujących na to czy grób rodziny P. był grobem ziemnym czy też grobem murowanym. Brak też jest odpowiedniej dokumentacji finansowej. (wyjaśnienia księdza M. S. składane w toku niniejszej sprawy.)

Sąd zważył, co następuje:

Rozpoznanie powództwa w sprawie niniejszej należy ograniczyć wyłącznie do oceny stosunku prawnego istniejącego pomiędzy zarządcą cmentarza jakim jest powodowa Parafia R.- Katolicka pw. Narodzenia Najświętszej M. P. w M. (zwaną w dalszej części uzasadnienia Parafią) a pozwanymi S. U. i E. M.. Stosunek ten ma charakter cywilnoprawny, co wynika już z samej treści art. 7 ust. 4 ustawy z 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych- Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 ze zm.). Umowa zawierana pomiędzy zarządcą cmentarza a uprawnionym do pochówku obejmuje tak wybór miejsca przeznaczanego na grób, przyjęcie zwłok do pochowania, jak też wybudowanie grobu. Pogląd co do cywilnoprawnego charakteru stosunku pomiędzy tymi podmiotami ma w orzecznictwie charakter ugruntowany. Nie ulega zatem wątpliwości, że do jego oceny znaleźć powinny zastosowanie, wobec braku odmiennej regulacji, przepisy ogólne prawa cywilnego.

Postępowanie niniejsze pomimo, iż dotyka kwestii prawa do grobu, mającego jak słusznie wskazuje strona pozwana charakter głównie niematerialny, zwłaszcza od momentu dokonania w grobie pochówku, ma za przedmiot jedynie ocenę umowy jako czynności prawnej, na gruncie obowiązujących przepisów odnoszących się do jej ważności. Sąd zdaje sobie co prawda sprawę, że od wyniku niniejszego postępowania mogą zależeć dalsze ewentualne roszczenia tak pomiędzy stronami przedmiotowego sporu, jak też pomiędzy jedną ze stron a osobami trzecimi, jednak charakter żądania wyrażonego w pozwie, sformułowanego jako pozew o ustalenie nieważności czynności prawnej, a także rodzaj podmiotów, które występują w niniejszej sprawie w charakterze stron, uniemożliwia sądowi ocenę ewentualnego naruszenia dóbr osobistych i sposobu usunięcia tego naruszenia.

Podstawę powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej na gruncie procesowym stanowi przepis art. 189 k.p.c. Wskazuje on, że powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przytoczony przepis wymaga zatem wykazania przez powoda interesu prawnego w wystąpieniu z określonym powództwem o ustalenie. Istnienie interesu prawnego według poglądów wyrażonych w doktrynie i judykaturze należy wiązać ze stanem niepewności co do określonego stanu prawnego bądź prawa oraz potrzebą wyeliminowania tego stanu niepewności poprzez sądowe udzielenie ochrony interesu powoda polegające na zakończeniu istniejącego sporu bądź zapobieżeniu takiemu sporowi w przyszłości. Należy przy tym podkreślić, że możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnieje jedynie wówczas gdy rozpoznanie takiego powództwa zapewni powodowi ostateczną ochronę i realizację jego interesu. Do oddalenia powództwa o ustalenie istnienia bądź nieistnienia prawa czy stosunku prawnego prowadzić zatem winno wystąpienie z takim powództwem w sytuacji kiedy powodowi przysługuje dalej idące roszczenie procesowe, umożliwiające uzyskanie przez powoda szerszej ochrony. Istnienie interesu powoda w wytoczeniu powództwa o ustalenie jest podstawową merytoryczną przesłanką, od której oceny zależy możliwość badania przez sąd prawdziwości dalszych twierdzeń wyrażonych w pozwie.

Okoliczność zarządu cmentarzem, na którym znajdował się grób rodziny P. i na którym pochowany został mąż powódki S. U. przez Parafię R.- Katolicka pw. Narodzenia Najświętszej M. P. nie budziła w toku postępowania żadnych wątpliwości. Nie zaprzeczały tej okoliczności zarówno pozwane, jak również B. N. (1), a także fakt ten wynikał bezpośrednio ze składanych przez pozwane i przez B. N. (1) dowodów wpłat, gdyż dowodzą one, że w razie potrzeby wykonania pochówku dla miejscowej społeczności oczywistą była potrzeba zgłoszenia się właśnie do Parafii. Nie budzi

zatem wątpliwości uprawnień Parafii, jako zarządcy cmentarza do zawierania umów, których dotyczy art. 7 ustawy. Należy przy tym wskazać, zawarcie przez Parafię umów dotyczących tego samego grobu z B. N. (1), jako uprawnioną do grobu po rodzinie P. oraz z pozwanymi na ich grób rodzinny, spowodowało zaistnienie stanu niepewności, z którego mogą wynikać dla zainteresowanych w wykonywaniu kultu określone roszczenia wobec Parafii. Istnieje więc konflikt do grobu pomiędzy uprawnieniami równych podmiotów, który wymaga wydania określonego rozstrzygnięcia, co pozwoli Parafii na podejmowanie kroków zmierzających do jego zażegnania, bądź choćby załagodzenia. Jednocześnie powództwo o ustalenie nieważności umowy należy uznać za pozwalające na osiągnięcie przez Parafię najdalej idącej ochrony. Nie sposób bowiem wskazać jakichkolwiek innych możliwości rozwiązania istniejącego sporu przez samą Parafię. Zwłaszcza nie może ona skierować jakichkolwiek żądań w zakresie ochrony dóbr osobistych wynikających z tzw. prawa do grobu, gdyż te przysługują wyłącznie osobom uprawnionym do pochówku. Tym samym zdaniem Sądu nie powinna budzić wątpliwości okoliczność występowania po stronie powodowej w niniejszym postępowaniu interesu prawnego.

Jak wskazano we wcześniejszej części uzasadnienia cywilnoprawny charakter stosunków pomiędzy zarządcą cmentarza i osobą uprawnioną do pochówku na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, nie budzi w judykaturze wątpliwości. Jest to stosunek podmiotów równorzędnych powstający w wyniku ustaleń w zakresie miejsca pochówku, odbioru zwłok oraz wybudowanie grobu. Niewątpliwie zatem w wyniku tych ustaleń i negocjacji pomiędzy wskazanymi podmiotami dochodzi do zawarcia umowy, będącej źródłem uprawnień jej stron. Przepisy ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych nie przewidują natomiast żadnych wymogów co do formy tego rodzaju umowy. Należy zatem uznać za dopuszczalną każdą dopuszczalną prawem formę, w tym formę ustną.

W sprawie niniejszej należy uznać, że doszło do zawarcia przez różnych uprawnionych z Parafią dwóch umów dotyczących tego samego grobu. Uprawnienie z pierwszej umowy wynikało z woli zachowania przez B. N. (1) grobu, w którym pochowani byli jej przodkowie, co przejawiało się m.in. uiszczeniem przez nią w dniu 11 maja 2000 roku opłaty 20 letniej za okres od roku 1996 do roku 2016. Umowa ta modyfikowała okres, po którym możliwe było ewentualne ponowne wykorzystanie grobu. Druga umowa dotycząca tego samego grobu została natomiast zawarta przez pozwane w dniu 2 marca 2012 roku przy okazji pogrzebu męża S. U.. Powyższe okoliczności nie były w toku postępowania przedmiotem sporu. Strony przedstawiały natomiast różne wersje dotyczące formy grobu, tj. ziemnej jak twierdziły pozwane, bądź murowanej jak twierdził proboszcz powodowej Parafii wspólnie z B. N. (1). Okoliczność ta miała w sprawie znaczenie o tyle istotne, że fakt dokonywania pochówków w murowanych grobach przesądzał o braku możliwości dokonywania przez Zarządcę ponownego rozporządzenia tym grobem na rzecz innych podmiotów po upływie okresu 20 letniego od ostatniego pochówku. Jak stanowią bowiem przepisy art. 7 ust. 1-3 ustawy grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem lat 20. Po upływie lat 20 ponowne użycie grobu do chowania nie może nastąpić, jeżeli jakakolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiszczy opłatę, przewidzianą za pochowanie zwłok. Zastrzeżenie to ma skutek na dalszych lat 20 i może być odnowione. Powyższe reguły nie mają zastosowania do chowania zwłok w grobach murowanych przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby, a także do chowania urn zawierających szczątki ludzkie powstałe w wyniku spopielenia zwłok. Twierdzenia stron i zainteresowanej w sprawie B. N. (1) wskazywały na formę grobu w sposób odmienny, sprzeczny ze sobą. Formy grobu nie udało się także ustalić jednoznacznie dowodem z przesłuchania grabarza Z. H.. Jednocześnie należy wskazać, że o formie grobu nie decyduje wyłącznie sposób jego wykonania (tj. np. poprzez wykonanie stabilnych murowanych ścian jak w przypadku grobu murowanego), a znaczenie ma dokumentacja parafii. Samowolne wymurowanie grobu ziemnego nie powoduje bowiem zmiany statusu tego grobu, gdyż koniecznym jest zawarcie z zarządcą w tym zakresie umowy i uiszczenie opłaty (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 roku w sprawie III CKN 406/00, OSNC 2002/3/30). Tymczasem dokumentacja parafii, jak również dokumenty przedstawione przez B. N. (1) nie pozwoliły na ostateczne ustalenie charakteru grobu rodziny P.. Nie zawiera informacji na ten temat zwłaszcza dokumentacja parafii. Nie sposób natomiast polegać w tym zakresie wyłącznie na domniemaniach proboszcza powodowej Parafii, czy twierdzeniach B. N. (1), która ma wiedzę jedynie ze słyszenia, jak wskazała - z przekazu swego ojca. Z całą pewnością nie rozstrzyga natomiast tej kwestii także wywołujący wątpliwości fakt wymurowania grobu przed nabyciem go przez pozwane, o czym już wcześniej wspomniano. Niezbędne jest bowiem wykazanie poniesienia

odpowiedniej opłaty i uzyskania zezwolenia zarządcy na status grobu murowanego, zaś na ustalenie tej okoliczności niezbędne są dokumenty, w szczególności pochodzące z parafii.

Okoliczność dotyczące formy grobu w realiach niniejszej sprawy nie miały jednak decydującego dla rozstrzygnięcia znaczenia. Nawet bowiem przyjęcie mniej korzystnej dla B. N. (1) wersji, iż grób miał charakter ziemny pozwala na stwierdzenie nieważności umowy zawartej pomiędzy Parafią a S. U. i E. M.. Niezależnie bowiem od formy grobu rodziny P., uprawnienie B. N. (1) do zachowania tego grobu obejmujące również zakaz dokonywania w nim pochówków przez inne osoby, na dzień zawarcia umowy z Parafią przez pozwane (przyp. 2 marca 2012 roku) należy uznać za niewątpliwe. Jak wynika bowiem z dowodu wpłaty przedstawionego przez stronę powodową (k. 6) w dniu 11 maja 2000 roku B. N. (1) wyraziła wolę dalszego zachowania grobu rodziny P. na okres od 1996 roku do roku 2016, a więc na okres kolejnych dwudziestu lat. Sąd nie dysponuje co prawda dokumentacją grobu sprzed roku 1996, w tym nie posiada informacji dotyczących wcześniej uiszczanych za grób opłat, ze względu na fakt zachowania się jedynie w częściowej formie kwitariuszy sprzed roku 1990. Nie mniej jednak należy uznać, że już z samego dowodu wpłaty z k. 6 należy wywodzić fakt dokonania opłat także za wcześniejsze okresy. Nie znajduje do niego co prawda zastosowania domniemanie z art. 466 zd. 2 k.c., gdyż przepis art. 7 ust. 2 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych mówi o odnawianiu zastrzeżenia co 20 lat, co oznacza, że opłata ma charakter jednorazowy od każdego zastrzeżenia, a nie okresowy, jednak zdaniem Sądu nie sposób przyjąć, aby ustalenie daty początkowej, od której zastrzeżenie B. N. (1) miało moc na rok 1996 nastąpiło arbitralnie. Nie dałoby się bowiem racjonalnie wytłumaczyć, w razie przyjęcia, że opłaty za okresy przed 1996 rokiem nie były uiszczane, dlaczego ówczesny proboszcz Parafii R.- Katolickiej pw. Narodzenia Najświętszej M. P. w M. wydając B. N. (1) dowód wpłaty w roku 2000, przyjął jako datę początkową 20 letniego odnowienia rok 1996. Musiał zatem istnieć w tamtym czasie dokument, który pozwolił proboszczowi na przyjęcie roku 1996 jako daty początkowej. W innym wypadku datę początkową wynikającą z zaświadczenia stanowiłby rok 2000. Pozwane poza zaprzeczaniem tej okoliczności nie przedstawiły żadnego dowodu mogącego skutkować wnioskiem odmiennym. Nie mniej jednak nawet jeśli opłaty wcześniejszej nie byłoby, należy uznać, że uiszczenie przez B. N. (1) opłaty stanowiło umowę, o której mowa w art. 7 ust. 4 ustawy, przedłużającą termin, przed upływem którego nie wolno użyć grobu do ponownego pochowania. Przyjęcie przez ówczesnego proboszcza, jako organu Parafii będącej zarządcą cmentarza opłaty ze wskazaniem, że skutkuje ona zakazem ponownego pochowania w grobie rodziny P. na okres 1996- 2016, powodowało zatem po stronie Parafii brak prawnej możliwości rozporządzania grobem do roku 2016.

Nie budziło w sprawie wątpliwości, że B. N. (1) jest zstępną pochowanych w grobie rodziny P. osób. Jej prawo do tego grobu sprowadzało się zatem co najmniej do prawa sprawowania kultu zmarłych oraz do współdecydowania z innymi spokrewnionymi z pochowanymi w tym grobie osobami, które posiadają wspólnie z B. N. (1) oparte na więzach rodzinnych prawo do tego grobu, w zakresie dalszych w tym grobie pochówków (patrz uwagi przy wyroku Sądu Najwyższego w sprawie I CSK 66/10). Jednocześnie przy tym nie budzi wątpliwości, że pozwane są dla rodziny P. osobami zupełnie obcymi.

Najbardziej adekwatnym do sytuacji i stanu prawnego stwierdzeniem jest, iż Parafia nie dysponowała w dniu 2 marca 2012 roku uprawnieniem do użycia grobu rodziny P. do ponownego pochowania. Uprawnienie takie powstałoby dopiero po upływie okresu na jaki skutkowało zastrzeżenie B. N. (1) dokonane w dniu 11 maja 2000 roku, a więc dopiero w roku 2016, choć nie jest jasne w jakim momencie roku 2016 takie uprawnienie po stronie Parafii by powstało (nie określono dni i miesięcy). Taka interpretacja wynika ze sposobu zredagowania art. 7 ust. 1 i 2 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Ust. 1 stanowi bowiem, że grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem lat 20. Podobnie zakaz użycia grobu przez zarządcę obowiązywać będzie dłużej, w razie złożenia przez osobę uprawnioną zastrzeżenia co do użycia grobu, skutkującego na kolejne 20 lat, bądź dłużej jeśli strony się tak umówią (ust. 2 i 4). Nie trudno zatem sobie wyobrazić sytuację, w której uprawnienie zarządcy do rozporządzenia grobem na potrzeby nowego pochówku nigdy by nie powstało. Taka sytuacja miałaby miejsce w razie każdorazowego składania zastrzeżenia przed upływem 20 letniego okresu, na który skutkowało poprzednie zastrzeżenie. Uprawnienie zarządcy jest zatem każdorazowo uzależnione od zachowania uprawnionego do grobu. Złożenie zastrzeżenia połączone z uiszczeniem opłaty skutecznie bowiem „wiąże zarządcę ręce”. Zakaz uregulowany w art. 7 ust. 1 i 2 ustawy stanowił

zatem o niemożliwości zawarcia przez Parafię w roku 2012 umowy o wykorzystanie grobu rodziny P. na potrzeby pochówku członków rodziny pozwanych. Dokonanie zaś faktyczne takiej czynności było sprzeczne z ustawą i jako takie skutkuje nieważnością. Jak stanowi bowiem art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna.

Oceny Sądu co do powyższych okoliczności nie zmienia także argumentacja pozwanych, w której wskazują one na wygaśnięcie praw B. N. (1) do grobu na skutek nie złożenia zastrzeżenia przed upływem 20 lat od ostatniego w grobie rodziny P. pochówku, który miał miejsce w latach pięćdziesiątych dwudziestego wieku. Zdaniem pozwanych uiszczenie opłaty w roku 2000 nie powinno skutkować przedłużeniem okresu prawa do grobu, zwłaszcza jeśli miał on upływać w roku 1996. Stanowisko pozwanych nie jest zasadne. Orzecznictwo na gruncie art. 7 ust. 2 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych jest stosunkowo jednolite. Wskazuje się w nim, że prawo do grobu ziemnego nie wygasa automatycznie z upływem 20 lat i także po tym terminie posiadający prawo do grobu może skutecznie zgłosić zastrzeżenie o przedłużeniu i uiścić opłatę. Prawo do grobu ziemnego, w braku zastrzeżenia po upływie 20 letniego terminu wygasa dopiero wtedy, gdy zarząd cmentarza użył go do ponownego pochowania, tj. oddał dane miejsce komu innemu, nieposiadającemu wcześniej prawa do grobu w tym miejscu, celem pochowania tam zwłok innego "obcego" zmarłego (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2010 roku w sprawie I CSK 66/10, LEX nr 738085; por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2002 roku w sprawie II CKN 980/00, OSNC 2004/3/42). W niniejszej sprawie okoliczność złożenia zastrzeżenia wraz z opłatą przez B. N. (1) jest niewątpliwa, co przesądza o jej woli kontynuowania sprawowania na grobie rodziny P. kultu oraz w związku z tym o posiadaniu przez nią w okresie do roku 2016 prawa do tego grobu i wynikającego stąd zakazu Parafii do rozporządzania tym grobem.

Na gruncie powołanego wyroku należy także wskazać, że prawa B. N. (1) do grobu nie niweczy także faktyczne oddanie go przez Parafię pozwany. Jak wskazał bowiem Sąd Najwyższy prawo dotychczasowego uprawnionego wygasa dopiero wtedy, gdy zarząd cmentarza użył go do ponownego pochowania, tj. oddał dane miejsce komu innemu, nieposiadającemu wcześniej prawa do grobu w tym miejscu, celem pochowania tam zwłok innego "obcego" zmarłego, wyłącznie wobec niezłożenia przez dotychczasowego uprawnionego zastrzeżenia.

Nie sposób uznać również, aby fakt pochowania w dotychczasowym grobie rodziny P. przez pozwane członka swojej rodziny, niweczył możliwość stwierdzenia nieważności umowy, na podstawie której pochowanie to się odbyło. Wykonanie umowy zawartej pomiędzy Parafią a pozwany nie konwaliduje bowiem wadliwości zawartej umowy, zwłaszcza w sytuacji kiedy zarządca na skutek wynikającego z przepisów oraz z czynności dotychczas uprawnionego, nie posiadał prawa do rozporządzania grobem. Odstępstwa od zasady *nemo plus iuris* muszą bowiem być wyraźnie przewidziane przez przepisy prawa, aby powodowały po stronie pozwanej powstanie jakichkolwiek uprawnień. Prawo do grobu ma natomiast jak wskazywano charakter specyficzny zawierający w sobie uprawnienia tak majątkowe jak i niemajątkowe, jednak nie sposób kwalifikować go jako ograniczonego prawa rzeczowego ze względu na ściśle określony katalog, tzw. *numerus clausus* wskazanych praw, a tym bardziej jego treść nie odpowiada prawu własności. Powstanie prawa do grobu, w tym wynikających z niego uprawnień niemajątkowych musi mieć zatem umocowanie w ważnym zdarzeniu prawo kształtującym. Prawa niemajątkowe pozwanych nie wyprzedzają w związku z powyższym dóbr osobistych B. N. (1) i nie powodują ich wygaśnięcia. Należy jednak potwierdzić, że na skutek wykonania przez pozwane umowy ustanawiającej prawo do grobu, doszło do powstania specyficznej sytuacji, w której zarówno pozwane jak i B. N. (1) dysponują dotychczasowym grobem rodziny P. i w związku z tym nie sposób odmówić im faktycznej możliwości sprawowania na tym grobie kultu zmarłych. Jeśli jednak porównać charakter i źródło, z którego wynika owo „dysponowanie” grobem przez pozwane i B. N. (1) przez użycie terminologii prawnorzeczowej, to wyłącznie dysponowanie przez B. N. (1) znajduje umocowanie w istniejącym uprawnieniu, natomiast dysponowanie przez pozwane należy traktować raczej w kategoriach posiadania, a więc wyłącznie faktycznego władztwa. Może to rodzić zatem dalsze ewentualne roszczenia po stronie B. N. (1) przeciwko pozwany, a w dalszej konsekwencji roszczenia pozwanych względem Parafii, jednak pozostają one bez wpływu na przebieg i wynik postępowania w sprawie niniejszej.

Na gruncie powyższej argumentacji zdaniem Sądu należało ustalić nieważność umowy zawartej w dniu 2 marca 2012 roku pomiędzy Parafią R.- Katolicką pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej M. P. z pozwany S. U. i E. M. na

mocy, której pozwane uzyskały prawo do grobu, w którym pochowani byli spokrewnieni z B. N. (1) członkowie rodziny P., ze względu na naruszenie przez Parafię jako zarządcę cmentarza wynikającego z art. 7 ust. 1 i 2 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych zakazu dokonywania ponownego pochowania w grobie rodziny P..

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 2 k.p.c.